Joanna Piotrowska

KONKURS „ZABYTEK ZADBANY" A.D. 2016

ZABYTKI Z WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO NAGRODZONE I WYRÓŻNIONE PRZEZ GENERALNEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

W tym roku w ogólnopolskim konkursie „Zabytek Zadbany" po raz kolejny zostały docenione obiekty zabytkowe z naszego województwa. Trzy zabytki – kościół filialny w Kwitajnach (gm. Pasłęk), śluzy, pochylnie i szlak wodny Kanału Elbląskiego oraz mury obronne dawnego zamku biskupów chełmińskich w Lubawie – znalazły się wśród grona nagrodzonych i wyróżnionych, wyłonionych spośród 46 zabytków ocenianych w konkursowej edycji 2016.

„Zabytek Zadbany" to ogólnopolski konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków dla właścicieli i użytkowników zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru. Historia konkursu sięga 1975 roku. Przez kolejne lata nastepowały zmiany organizacyjne, jednak nie zmienił się cel promowania najlepszych wzorów konserwacji na forum krajowym. Od 2011 roku konkurs jest prowadzony przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, a sekretariat konkursowy mieści się w NID Oddziale Terenowym w Olsztynie.

Obecnie do konkursu można zgłaszać prace konserwatorskie, restauratorskie i adpatacyjne ukończone w czasie pięciu lat poprzedzających kolejną edycję konkursu. Jury konkursu ocenia poziom wykonanych prac, zarówno zakres i jakość przeprowadzonych badań, poprzedzających podjęcie decyzji konserwatorskich, jak i realizację prac.

Zgłoszenia konkursowe ocenia się w pięciu kategoriach:

– ochrona wartości zabytkowej pojedynczego obiektu
– rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe)
– adaptacja obiektów zabytkowych
– kategoria specjalna: architektura i konstrukcje drewniane
– kategoria specjalna: architektura przemysłowa i dziedzictwo techniki.

Zgodnie z regulaminem jury konkursu wyłania jednego laureata i trzy obiekty wyróżnione (lub mniej) wśród zabytków ocenianych w danej kategorii. W konkursie co roku nagradzanych jest więc – tytułem laureata lub wyróżnieniem – do dwudziestu zabytków z całego kraju. Rozstrzygnięcie konkursu odbywa się w czasie obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków. W tym roku właściciele, użytkownicy i zarządcy zabytków odbierali nagrody w czasie kwietniowych obchodów MDOZ w Zakopanem z rąk dr Magdaleny Gawin, Generalnego Konserwatora Zabytków.

W kategorii ochrony wartości zabytkowej pojedynczego obiektu tytuł laureata otrzymał **kościół filialny Chrystusa Króla w Kwitajnach**. Nagrodę odebrał ks. Piotr Miśkowicz, proboszcz macierzystej dla kościoła parafii Matki Boskiej Szkaplerznej w Kalniku, która przeprowadziła konieczny remont konserwatorski zaniedbanego i niszczejącego obiektu. Kościół został ufundowany na początku XVIII wieku przez Karla von Barfussa, ówczesnego właściciela majątku w Kwitajnach i stanowi element rozległego założenia i krajobrazu pałacowo-wiejskiego Kwitajn. W czasie prac w latach 2012-2015 oczyszczono i zakonserwowano ceglane elewacje kościoła, wraz z uzupełnieniem ubytków, poddano pracom konstrukcję i zniszczone pokrycie dachowe, zarówno nad nawą (dachówka ceramiczna – karpiówka), jak i na wieży (gont). Przeprowadzono pełną konserwację elementów kamiennych, cokołu i detalu architektonicznego – maswerków okiennych. Werdykt jury podkreślił starannie zrealizowany program badawczy poprzedzający działania konserwatorskie, a następnie przeprowadzenie prac z poszanowaniem oryginalnej substancji zabytkowej, służące poprawie stanu technicznego i przywróceniu właściwej estetyki budowli.

1. *Kościół filialny Chrystusa Króla w Kwitajnach, widok od strony południowej. Fot. Iwona Lisewska.*

Drugi z pięciu tytułów laureata trafił do naszego województwa za sprawą prac przeprowadzonych na **pochylniach, śluzach i przy drodze wodnej Kanału Elbląskiego**. Kanał zdobył laur w kategorii specjalnej architektury

przemysłowej i dziedzictwa techniki. Drogę wodną Kanału Elbląskiego, wraz z infrastrukturą, budowano w latach 1844-1860. W tym unikatowym w skali światowej dziele hydrotechnicznym, do dziś działającym, różnice poziomów wody na kolejnych odcinkach kanału (99,2 m) pokonywane są m.in. przy pomocy napędzanych wodą, dwukierunkowych pochylni z tzw. suchym grzbietem. W 2011 roku rozporządzeniem prezydenta RP kanał został uznany za pomnik historii. W latach 2013-2015 Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku, zarządca obiektu, przeprowadził kompleksowe prace budowlane i konserwatorskie w obrębie budynków i ich otoczenia, przy infrastrukturze hydrotechnicznej, urządzeniach maszynowni, drodze wodnej z brzegami i torowiskach wózków dla statków. Objęły one pochylnie: Buczyniec, Kąty, Oleśnica, Jelenie, Całuny oraz śluzy: Miłomłyn, Zielona, Ostróda, Mała Ruś. Nagrodę „Zabytku Zadbanego" przyznano za różnorodne i angażujące zespół specjalistów działania, w których obok konserwacji zachowawczej połączono m.in. tradycyjne materiały i metody naprawcze z nowoczesnymi rozwiązaniami użytkowymi.

2. *Kanał Elbląski – pochylnia Kąty. Fot. Paweł Wilde (Archiwum Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku).*

Dwa laury dla obiektów z jednego województwa to nieczęsta sytuacja Trzeci zabytek z naszego województwa, dostrzeżony w tegorocznym konkursie, to **mury obronne założenia dawnego zamku biskupów chełmińskich w Lubawie**. Mury otrzymały wyróżnienie w kategorii rewaloryzacji przestrzeni kulturowej i krajobrazu. Gotycki, murowany zamek biskupów chełmińskich rozebrano całkowicie na początku XIX wieku. Do dziś zachował się natomiast pełen obwód kamienno-ceglanych murów obronnych zamku. Właścicielem obiektu jest Gmina Miejska Lubawa. W latach 2013-2015 przeprowadzono prace ziemne i prace konserwatorskie lica murów, zagospodarowano teren przedmurza. Prace zatrzymały destrukcję materiałową i wydo-

były walory estetyczne zabytku. W otoczeniu murów wprowadzono elementy małej architektury związane ze ścieżką edukacyjną dotycząca historii obiektu; zainstalowano iluminację. Werdykt jury uwzględnił m.in. przywróconą dzięki działaniom właściciela właściwą ekspozycję obiektu w tkance miejskiej.

3. *Mury obronne dawnego zamku biskupów chełmińskich w Lubawie, widok z lotu ptaka od strony południowej. Fot. Urząd Miasta w Lubawie.*

Warto dodać, że prace konserwatorskie we wszystkich trzech obiektach znajdują się na terenie działania i prowadzone były pod nadzorem Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie – Delegatury w Elblągu.

* * *

Kolejna edycja konkursu w roku 2017.
Wnioski konkursowe mozna składać do 31 stycznia 2017 roku na adres sekretariatu (NID OT w Olsztynie, ul. 11 Listopada 4, 10-104 Olsztyn; decyduje data stempla pocztowego). W 2017 roku będzie możliwe także zgłoszenie długoletniej opieki nad zabytkiem w nowo wprowadzonej kategorii właściwego użytkowania i stałej opieki nad zabytkiem. Karta zgłoszeniowa i regulamin konkursu dostępne są na stronie internetowej www.nid.pl, w zakładce *Dla właścicieli i zarządców*.

Joanna Piotrowska